

Ν. Καλογεροπούλου

Πυρπόλησις τρικρότου

ΑΘΑΝΑΣΙΑ

(*Ἄλχυμικὴ εἰκὼν τοῦ Μεσαίωνα*) *

ΥΡΩ χαμηλοὶ καναπέδες με τάπητας στολισμένους-με πολύχρωμα παγώνια ἀπὸ χυμευτά. Μεταξωτὰ παραπετάσματα χρυσοκεντημένα με φανταστικὰ ζῶα. Εἰκόνες μεγάλων προφητῶν τῆς Τέχνης. Ἕνας πάπυρος γεμάτος ἀλχυμικὰ σύμβολα, κρεμασμένος πάνω ἀπὸ πολυτίμο γραφεῖο ἐλεφαντό-παστο.

Ὁ Ἡράκλειος, ὁ εὐγενὴς κουροπαλάτης, ἀκουμβισμένος στὰ κάγκελα τοῦ μεγάλου παραθυριοῦ, βλέπει σκεπτικὸς πέρα κατὰ τὸ ὄμιμο μοναστηράκι, πὺ προβάλλει λευκὸ μὲς ἀπὸ πυκνὴ συστάδα ἀπὸ φτεγίεις καὶ λευκές. Ἡ μι-

κρούλα καπνοδόχη ἐνὸς κελιοῦ φουσαεὶ ὀλοένα καπλὸ κυανωπὸ, πὺ στηλόνεται ὀλοῖστα στὴν ἥσυχη ἀτμόσφαιρα, καὶ ἔπειτα κυματίζοντας ἀνοίγει ψηλότερα πὺ ἀραιό, καὶ σβύνει σιγὰ—σιγὰ μέσα στὸν αἰθέρα—σὰν νάβαφε αὐτὴ τὸν οὐράνιο θόλο με τὸ κυανόχρωμά της. Ἐκεῖ στὴν στήλη τοῦ καπνοῦ ἔχει κερρωμένα τὰ μάτια ὁ Ἡράκλειος.

— Spira—spera, καλόγηρε!

Μῆνες τώρα ὁ μοναχὸς ἀλχυμιστὴς δουλεύει ἀκατάπαυστα στὸ κελὶ ἐκεῖνο, ρυπαρὸς μὲς στοὺς ἀτμοὺς τῶν σπέρτων καὶ στὴν ἀσβόλη τῆς ἐστίας, καὶ ὁ Ἡράκλειος ξοδεύει αὐτὸς ἀλύπητα γιὰ μολύβια καὶ ὀξεία καὶ κάρβουνα, δι' ἀγγεῖα καὶ ἀμβικες, περιμένοντας νὰ τοῦ φέρη μιὰ μέρα ὁ καλόγηρος τὴν φιλοσοφικὴ λίθο, τὸ aurum rotabile τῆς ἀθανασίας καὶ τοῦ πλοῦτου.

— Spira! φώναξε καὶ πάλι ὁ εὐγενὴς πυργοδεσπότης κινώντας τὸ χέρι κατὰ τὴν στήλη τοῦ καπνοῦ, καὶ σὰν νάθελε ἔπειτα νὰ δικαιολογήσῃ κάποια ἱεροσυλία, πὺ γίνετο ἐκεῖ κάτω:

— Κανεὶς κανένα πρᾶγμα δὲν κλέπτει ἀπὸ τὸν Δημιουργὸν (ψιθύρις). Κανεὶς δὲν ἀνοίγει μ' ἀντικλεῖδι τὴν ὠραία κρήνα, πὺ κρούπει μέσα τὰ διαμαντικὰ της ἢ Φύσις. Καὶ ποῖος μὰ τὸν Τρισημέριστο εἶναι πὺ εὐσεβὴς ἀπὸ τὸν μοναχὸ Δο-

*) Διαιρῶ τὴν Ἱστορίαν τῆς Χυμείας εἰς τὴν *Χυμεικὴν* περιόδον, τὴν *Ἄλχυμικὴν*, εἴην *Χυμικὴν* (καὶ τὴν προχυμικὴν) καὶ παρὰ τὴν λέξιν Χυμεία ἐκ τοῦ *χύματος*. (Ἴδε ἐμὸν ἔργον: «Συμβολαὶ εἰς τὴν Ἱστορίαν τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν καὶ ἰδίως τῆς Χυμείας», σελ. 22 ἐξ. καὶ σελ. 100). Εἰκόνα τῆς Χυμεικῆς περιόδου ἴδ. εἰς τὸ διήγημά μου *Δώρα ἢ Χυμεύτρια* («Παναθήναια» 1910, 15 Μαΐου σελ. 81).

μήνικο; Ἐκεῖ μέσα στο μοναστήρι, ὅπου ἡ ἀγιοσύνη εξαγνίζει τὸ ἔργο;

Ἐξαφνα τὸ πρόσωπό του σκυθρώπασε, καὶ ἄρχισε νὰ περιπατῆ ἀνήσυχος.

— Κάθε φορά καὶ μία πρόφασι. Κάποιος μίλησε, καὶ ἄλλαξεν ὁ καιρὸς στὴν κρίσιμη στιγμή. . . Εἶναι οὐτιδανὸς ἀγύρτης αὐτὸς ὁ καλόγηρος. . . ἢ ὅλα, χρυσοποιεῖς καὶ ἐλιξίρια καὶ τέχνες καὶ ἔργα, ὅλα εἶναι ψευτιεὶς καὶ φαντάσματα.

Πλησίασε στο γραφεῖο, ἀνοίξε μηχανικῶς ἕνα βιβλίο, τὸ ξανάκλεισε ἀμέσως, μετετόπισε μερικὰ ἄλλα, καὶ βλέποντας κατὰμματα τὴν εἰκόνα τοῦ Τζαφάρ :

— Ἀδύνατο! Νὰ δώσης τὴν χρυσάδα στὰ μέταλλα, τὸ τέλειο στὰ ἀτελῆ, τὴν νιότη στὸ γῆρας, καὶ τὴν ζωὴ στὴν ἀρρώστεια, αὐτὸ τὸ ὠραῖο πρᾶγμα δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ψέμμα! Φθάνει μονάχα νὰ νιώσης τὰ παλαιὰ βιβλία, νὰ τὰ μελετήσης μὲ πόθο καὶ μὲ πίστι στὴν τέχνη. . . Δὲν ἔγραψαν γιὰ τὸ χρυσομάλλο δέρας, γιὰ τὴν μυστικὴ χρυσοποιία; Δὲν πολέμησαν οἱ Αἰγύπτιοι τοὺς Ρωμαίους μὲ τὸν χρυσὸ τῆς Ἱερᾶς Τέχνης; Γιατί λοιπὸν ἔκαψεν ὁ Διοκλητιανὸς τοὺς παπύρους τῆς Χυμευτικῆς; Δὲν το βεβαίωνει ὁ μέγας Τζαφάρ; Δὲν το πιστεύει ὁ Ἀβερρόης; Καὶ ποιά ἀξία θὰ ἔχη τότε ἡ ἱστορία τοῦ κάθε τι, καὶ οἱ παραδόσεις γιὰ ὅλα τὰ πρᾶγματα, σὰν ἀρνηθούμε γιὰ τὴν χρυσοποιία τὴν παράδοσί της καὶ τὴν ἱστορία της;

Ἀνήσυχος ἀκούμβησε καὶ πάλι στὰ κάγκελα τοῦ παραθύρου, καὶ ἔριψε τὸ βλέμμα ἄσκοπο πάνω στὰ χωράφια.

Ἦταν ὠραία ἡμέρα τοῦ Ἰουνίου. Ὁ κήπος τοῦ πύργου καταπράσινος μὲ τοὺς μεγάλους πλατάνους καὶ τὰ ψηλὰ κυπαρίσσια. Γύρω βουνοσειρῆς μὲ δένδρα ἢ μὲ ρίχια καὶ βράχους γυμνοὺς, σπαρμένους δῶ κι' ἐκεῖ ἀπὸ σκοπιεὶς, ἐκλειαν μιὰ πελώρια λεκάνη, ὅπου νάτω στὸ βάθος ἔτρεγεν ἕνα ποτάμι ἀνάμεσα σὲ λιγαριεὶς καὶ σὲ βάλτους. Ὁ ἥλιος ἀστεϊρευτος ἔχυνε θαμβωτικὴ τὴν λάμψι του καὶ θέρμαινε ἀκατάπαυστα δένδρα καὶ χωράφια καὶ βουνά, καὶ μέσα ἀπὸ τὸ γιγάντιο αὐτὸν ἄμβικα, ποῦ εἶχε μυριόστομο χοχλάκισμα τὰ τραγοῦδια τῶν πουλιῶν καὶ τὸ ψιθύρισμα τῶν λεύκων καὶ τὸ κελάρυσμα τοῦ νεροῦ, ἀνέβαινε τὸν Οὐρανὸ ἢ ζωὴ, σὰν ἕνα ἀπόσταγμα αἰθέριο, μεθυστικό, μυστηριώδες! . . .

— Νὰ ζῆ κανεὶς γερός καὶ χαρούμενος, νὰ παίρνῃ μέσα του ὅλη τὴν γλυκάδα καὶ τὴν δύναμι τοῦ Μακροκόσμου γύρω του, καὶ γύρω πάλιν αὐτὸς νὰ σκυρπᾷ τὴν ζωὴ ἀλύπητα σ' ἕνα ἴδονικό ἀντάλλαγμα. . . μὰ νὰ μὲνῃ ἀτελειώτος, ἀνεξάντλητος, νικῶντας τὴν φθορὰ μέσα σ' αὐτὸ τὸ αἰώνιο γύρισμα! καὶ νικῶντας μαζὺ ἕναν ἄλλο κόσμο, ποῦ ἔπλασεν ὁ ἄνθρωπος, μικρό, χαμηλό, μὰ ἄλλο τόσο δυνατὸ καὶ ἀκατά-

λυτο—νικῶντας τὴν σκλαβιά τοῦ ἀνθρωπίνου κόσμου μὲ τὸ χρυσάφι! . . . Δὲν ἀξίζει γι' αὐτὴ τὴν ἀθανασία νὰ σπαταλήσῃ κανεὶς ὅλους τοὺς θησαυροὺς τῆς Γῆς;

Καὶ ρίχνοντας πάλιν ἀνήσυχος βλέμμα στὴ στήλη τοῦ καπνοῦ :

— Spira, καλόγηρε! Θὰ μοῦ φέρῃς τὴν ζωὴ σὰν θέλῃς νὰ ζήσης. . .

✱

Τὰ ἀναμμένα φρύγανα καὶ καθάθια σπιθοβολῶν στὴν ἔστια. Οἱ φλόγες κόκκινες γλύφουν μικρὸν ἄμβικα ἀπὸ βροντήσιο μέταλλο. Σταγό-νες ἀνάριες ξεφεύγουν ἀπὸ τὸν σωλήνα καὶ κτυποῦν ρυθμικὰ μέσα στὸν γάλκικο πόντιο, στὸν ὑποδοχέα, σὰν νὰ σημειῶνουν στιγμῆς, ποῦ μὲ βήματα μεγάλα ἀργοπερνοῦν μέσα στὴν ἴσυχία τοῦ κελιοῦ.

Ἀπέναντι σὲ πολυθρόνα ξύλινη ὁ Δομήνικος, ἀλχυμιστὴς μοναχός, μὲ ράσο καὶ σκουφία καλογοερικὴ, παρακολουθεῖ ἀκίνητος μὲ σταυρωμένα τὰ χέρια, τὸ παιχίδι τοῦ ἄμβικισμοῦ. Σκέψις βαθιὰ μέσ' ἀπὸ ἕναν ἀδημιούρητο κόσμο.

Ἐξαφνα μερικὲς ἀστραπὲς τῶν ματιῶν του μαρτυροῦν τὴν τρικυμία, ποῦ ξέσπασεν ἀπειλητικὴ—μιὰ ἀγωνία στὸν κυνηγητὸ ἰδέας, ποῦ τοῦ ἤλθε ξαφνικὰ καὶ ξαφνικὰ χάθηκε μέσα στὸ θόλωμά του, ποῦ τώρα ὅσῳ γυρεύει, τόσῳ αὐτὴ ξεφεύγει μὲ τὸ τρολλὸ τῆς φτερούγισμα. Μὴν ἦταν αὐτὴ τὸ μυστικὸ τῆς Τέχνης, τὸ μέγα μυστήριο τῆς ζωῆς; Γιατί ἔτσι νὰ περάσῃ διαβατήρικη σὰν φθονερὴ εἰρωνία τοῦ μεγάλου Δαίμονος, ποῦ κρύπτει ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τὰ μυστικά του κόσμου; Ἀνήσυχος τώρα οἱ βολβοὶ του στροφογυρίζουν σὰν νὰ γυρεύῃ μέσα στὸ κενὸ τοῦ ἀλχυμείου τὴν χαμένη σκέψι. . . Ὁ φόβος πληθύνει τὴν ἀγωνία. Ἰδρὼς βρέχει τὸ μέτωπό του, καὶ οἱ ἀρτηριεὶς του σφύζουν. Πετιέται ὄρθιος, περιπατεῖ βιαστικὰ κοντὰ στὴν ἔστια καὶ καρφώνει ἐρωτηματικὸ τὸ βλέμμα στὸ παιχίδι τοῦ ἄμβικισμοῦ. Οἱ σταγόνες κτυποῦν ὀλοένχ στὸν γάλκικο ὑποδοχέα. . . Ὑδάτα. . . οὐσίαις. . . ἀποσκιώσεις. . . «ἄμυρμέλαινα φρένες!» Τὸ βρῆκε! Στενάζει βαθιὰ καὶ πέφτει στὴν πολυθρόνα γέροντας τὸ κεφάλι στὸ στήθος κουρασμένος. . .

Καταμεσῇ στὴν πελώρια ἔστια ἕνας μέγας βωμὸς στημένος σὰν φιάλη πάνω στὴ πυροστιά. Δεκαπέντε φωτεινὲς σκάλαις ἀνεβάζουν στὸν βωμὸ καὶ ἄλλες δεκαπέντε σκοτοφεγγεῖς κατεβάζουν μέσα στὸν ἴδιο βωμὸ, ὅπου λαμποκοπᾷ πυρωμένο τὸ χύμα. Καὶ ἀναβαίνει ὁ ἱερεὺς τῶν ἀδύτων. Καὶ νὰ, ἀκούεται μιὰ φωνή :

Ἐδῶ τὴν αὐγὴ ἤλθε κάποιοι βιαστικὰ καὶ μ' ἕνα μαχαίρι κομμάτισε ἀρμονικὰ τὸ σῶμά μου, ἀποδεσμάτωσε τὸ κεφάλι μου καὶ συνέπλεξε τὰ κρέατά μου μὲ τὰ κόκαλα, καὶ μ' ἔκαψεν ἐδῶ

καί μ' ἔκαμε πνεῦμα. Καί ἔλεγεν αὐτά καί τὰ μάτια του γέμιζαν αἷμα, καί δάγκανε τές σάρκες του, καί σωριάσθηκε κατά γῆς... Πλήθος πολὺ λαοῦ περικύκλωσε τὸν φιαλοβωμό, ὅπου ἄρχισε νὰ κοχλάζη νερὸ ὀλόθραστο. καί ἕνα γάλλικον ἀνθρωπάκι γύριζε ὀλόγυρα καί ὁ βρασμός ὀλοένα δυνάμωνε, καί ἐκλαιεν ὁ λαὸς ὀλολύζοντας, καί τὸ ἀνθρωπάριον ἔπεσε μέσα καί κάηκε.. Καί ἄλλο ἔπειτα μὲ ὄνομα Ἁγαθοδαίμων, καί ἔπειτα ἄλλο μὲ γιτώνια ὡς τὰ πόδια, καί ἐκάηκαν ὅλα μέσα στὸν φιαλοβωμό, ὅπου πυρωμένο

λαμποκοποῦσε τὸ χύμα, καί κόχλαζεν ὀλόθραστο νερό....

Στὸ φοβερὸ αὐτὸ ὄραμα ὁ ἀλχυμιστὴς τινάχθηκε, ἀνοίξε τὰ μάτια του. Ἡ φωτιὰ εἶχε σβύσῃ. Οἱ σταγόνες εἶχαν σωπάσῃ. Ἐνας ἐλαφρὸς κοπνὸς ἔβγαине ἀπὸ τὴν στάκτη. Σηκώθηκε σιγὰ-σιγὰ, πῆρε ἀπὸ τὸ τραπέζι ἕνα μαχαίρι μὲ λαβὴ ἀσημένια, ποῦ παρίστανε τὸ ὑροβόρο φεῖδι, τὸ ἔγχεσε διαστικὰ στὸν κόρφο του, καί βγήκε ἀπὸ μικρὴ πόρτα ἀντίκρου σὴν ἔστια, σ' ἕνα στενὸ διάδρομα.

(Ἔπεται τὸ τέλος).

ΜΙΧΑΗΛ ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ

ΘΙ Μ Ο Σ Χ Ο Ι

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΑΙ ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΟΣΧΟΙ

Ναὸς Ἁγ. Ἰωάννου τῶν κομητῶν Λογοθετῶν.

Ἰ ἀδελφοὶ Μόσχοι. Δημήτριος καὶ Γεώργιος, γεννηθέντες ἐν Νουπλίῳ καὶ ἀκμάσαντες περὶ τὸ 1606 ἀνεδείχθησαν διὰ τῆς λαμπρᾶς τοιχογραφικᾶς ἀπεικονίσεως, ἃς ἐξέτελεσαν εἰς καθαρότατον ὕψος τῆς Βυζαντινῆς τέχνης.

Τοιχογραφικὰ ἔργα τῶν Μόσχων σώζονται ἐν τῷ Ναῷ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τῶν κομητῶν Λογοθετῶν ἐν Ζακύνθῳ. Καίτοι οἱ κατὰ διαφόρους ἐποχὰς καταστρεπτικοὶ σεισμοὶ κατέστρεψαν πολλὰς τῶν τοιχογραφικῶν τούτων ἀπεικονίσεων, ἐν τούτοις μέχρι σήμερον διασώζονται πλέον τῶν 150 σχετικῶς ἐν καλῇ καταστάσει· εἰς ταύτας διακρίνεται τὸ ξεχωριστότατον ὕψος καὶ ὁ σκληρὸς χρωματισμὸς ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῆς εὐχερεστάτης γραμμικῆς τέχνης. Ὁ ἅγιος Γεώργιος ἐφιππος, ἡ ἁγία Ἰουστίνη, ὁ προφῆτης Ἡλίας καὶ πολλοὶ ἄλλοι εἰκονιζόμενοι ἅγιοι, θεωροῦνται τοιχογραφικὰ κειμήλια μιᾶς ἐποχῆς, τὰ ὅποια τόσον εἶνε ἐπίσης πολυτίμητα διὰ τὴν τέχνην. Ὁ ἐγκυκλοπαιδικὸς καὶ λίαν μορφωμένος φίλος μου κ. Μαρίνος Σιγοῦρος κατέχει εἰς ὑδάτογραφικὰ προσχέδια ἄρκετα ἀντίγραφα μου ἐκ τῶν ἀνωτέρω τοιχογραφημάτων, ἅτινα κατὰ τὸ ἔτος 1908 μετέφερα εἰς καθαρὰς ἀπεικονίσεις ἐπὶ τοιχωμάτων τῆς αὐτῆς τέχνης τῶν γνησίων, πωληθείσας εἰς διάφορα ξένα μουσεῖα παρὰ διαφόρων ἐν Ἀθήναις ἀρχαιολογικῶν καταστημάτων· περικλείουσι δὲ ταῦτα ὅλην τὴν μιμητικὴν τέχνην μου, ἐφαρμο-

ζομένην διὰ μυστικῶν τρόπων μὲ ὅλην τὴν παιλαιότητα τοῦ χρόνου, μὲ ὅλον τὸ μυστήριον τοῦ πολυχρονίου χρωματισμοῦ, πολλὰ δὲ τούτων πωληθεῖσαι ἐθεωρήθησαν γνησιόταται παρὰ γνωστῶν μελετητῶν καὶ εἰδημόνων τῆς τέχνης. Ἰδίως ἡ τοῦ Ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ ἐθεωρήθη ἐν Ἀμερικῇ κειμήλιον τέχνης κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ κ. Georg Dama Losd, καθηγητοῦ τῶν Ἑλληνικῶν καὶ Ρωμαϊκῶν ἀρχαιοτήτων.

Οἱ αὐτάδελφοι Μόσχοι ἐργάζοντο τὰς τοιχογραφικὰς τῶν ἀπεικονίσεων διὰ γάλακτος οὐλαταί τις νὰ εἶπῃ ὅτι αὐταὶ δὲν λογιζονται ὡς καθαρὰ τοιχογραφίαι (A freschò) αἵτινες ἐξετελοῦντο δι' ἰδιαιτέρου τρόπου, δηλαδὴ πάντων τῶν χρωμάτων συνθεμένων ἀνευ κολλητικῆς τινος οὐσίας τοποθετουμένων δὲ ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῶν χρωματισμῶν ἐπὶ τοῦ νωποῦ προετοιμαζομένου κονιάματος, τοῦ μετέπειτα ἀποξηρουμένου καὶ συσσωματουμένου μετὰ τῶν χρωμάτων εἰς τελείαν στέρεωσιν καὶ μὴ ὑποκειμένων εἰς οὐδεμίαν ἀτμοσφαιρικὴν ἀλλοίωσιν.

Ἐκτὸς τῆς κολλητικῆς οὐσίας τοῦ γάλακτος, μετεχειρίζοντο οἱ Βυζαντινοὶ ἀγιογράφοι καὶ τὴν ἐκ νεύρων κόλλαν, καθὼς καὶ τὴν συνδετικὴν οὐσίαν, τοῦ κροκοῦ, ἢ τοῦ λευκοῦ τοῦ ὠοῦ, ἢ τὴν γόμαν ὀραγάντε, καθὼς καὶ τὴν ἔνωσιν τοῦ οἰνοπνεύματος μεμιγμένου μετὰ τῆς ρητίνης, ἢ τοῦ μαστιχίου «Gomma Masticelò» τὸ σύστημα ὅμως τοῦτο θεωρεῖται κάπως νεώτερον ἐν τῇ τέχνῃ. Ἐχει δὲ πολλὰς εὐκολίας νὰ ἐπιδείξῃ ἢ χημεία σήμερον ἐν τῇ τέχνῃ, ἀγνώστους τότε εἰς τοὺς συνδυασμοὺς τῶν χρωμάτων, τοὺς ὁποίους οἱ Βυζαντινοὶ ἀγιογράφοι μὴ γνωρίζοντες, ὑπὸ μόνον τῆς πρακτικῆς βοηθοῦμενοι, ἤναρχάζοντο εἰς τοὺς συνδυασμοὺς τῶν ἐλαφρῶν τόνων τῶν χρωματισμῶν, νὰ μεταχειρίζονται τὸν κα-